

Vai samazināt pamatkapitālu?

AUTORS Toms Vilnis, ZAB "SORAINEN"

15.12.2015

[HTTP://BIZNESS.IFINANCES.LV/RAKSTI/UZNEMUMA-VADIBA/JURIDISKIE-PADOMI/VAI-SAMAZINAT-PAMATKAPITALU/7758](http://business.ifinances.lv/raksti/uznemuma-vadiba/juridiskie-padomi/vai-samazinat-pamatkapitalu/7758)

Praksē ir gadījumi, kad sabiedrībai ir liels pamatkapitāls, kas tai saskaņā ar normatīvajiem aktiem un tās finansiālo situāciju reāli nav nepieciešams, vai, kad, neskatoties uz lielo pamatkapitālu, sabiedrība ilglaicīgi darbojas ar zaudējumiem.

Šādos gadījumos pamatkapitāla samazināšana var būt labs veids, kā izmaksāt papildu naudas līdzekļus tās dalībniekiem vai uzlabot sabiedrības pašu kapitāla stāvokli. Jāpiebilst, ka pamatkapitāla samazināšanas gadījumā nodokļi no dalībniekiem izmaksātajiem naudas līdzekļiem nav jāietur, ja dalībnieks atgūst to pašu vērtību, kuru ir sākotnēji ieguldījis.

Raksta ietvaros ar jēdzienu “sabiedrība” es apzīmēšu kopā sabiedrību ar ierobežotu atbildību (SIA) un akciju sabiedrību (AS). Ar jēdzienu “dalībnieks” apzīmēšu gan SIA dalībnieku, gan AS akcionāru.

Pamatkapitāla samazināšanas kārtība

Sabiedrības pamatkapitāla samazināšanas process notiek 2 posmos:

1.posms. Sabiedrība sagatavo un pieņem pamatkapitāla samazināšanai nepieciešamos lēmumus, iesniedz paziņojumu Uzņēmumu reģistrā (UR), informē tās kreditorus un sniedz tiem nodrošinājumus, ja tādi ir pieprasīti;

2.posms. Kad beidzies kreditoru prasījumu pieteikšanas termiņš un to prasījumi ir nodrošināti, sabiedrība iesniedz UR pieteikumu par pamatkapitāla samazināšanu un to pamatojošos dokumentus.

Pirmais posms

Lēmuma pieņemšana

Lēmumu par sabiedrības pamatkapitāla samazināšanu var pieņemt tikai dalībnieku sapulce, un tas jāpieņem ar kvalificēto balsu vairākumu – SIA 2/3 klātesošo balsu un AS 3/4 klātesošo balsu, ja vien statūti nenosaka lielāku balsu vairākumu.

Dalībnieku sapulces protokolā ir jāatspoguļo lēmumi par:

- pamatkapitāla samazināšanu;
- pamatkapitāla samazināšanas noteikumu apstiprināšanu;
- grozījumiem sabiedrības statūtos un sabiedrības statūtu pēc grozījumiem (jaunā redakcijā) apstiprināšanu.

Pamatkapitāla samazināšanas noteikumos ir jāietver:

- pamatkapitāla samazināšanas iemesls;
- pamatkapitāla samazināšanas veids un kārtība;
- samazinātā pamatkapitāla lielums un apmērs, par kādu tas samazināts;
- daļas nominālvērtība.

Papildus iepriekš minētajam AS pamatkapitāla samazināšanas noteikumos arī jānorāda akciju nodošanas un apmaiņas termiņš, kā arī iegūto līdzekļu, ja tos paredzēts izmaksāt akcionāriem, izmaksas noteikumi.

Pamatkapitāla samazināšanas iemesls

Par pamatkapitāla samazināšanas iemeslu var būt jebkas, kas nav pretrunā ar tiesību normām. Piemēram, naudas līdzekļu izmaksa sabiedrības dalībniekiem vai sabiedrības pašu kapitāla stāvokļa uzlabošana, kad pamatkapitāls tiek samazināts tādā apjomā, lai segtu sabiedrības zaudējumus par iepriekšējiem pārskata gadiem.

Pamatkapitāla samazināšanas veids

[Komerclikums](#) (KL) pieļauj 2 pamatkapitāla samazināšanas veidus:

- pamatkapitāla daļu dzēšanu (AS – dzēšot akcijas, kuras iesnieguši akcionāri) un
- pamatkapitāla daļas nominālvērtības samazināšanu.

Ja sabiedrībai ir vairāki dalībnieki, pamatkapitāla daļas jādzēš tā, lai pamatkapitāla samazināšanas rezultātā nemainītos dalībnieku daļu proporcija.

Dzēšot pamatkapitāla daļas, summai, par kuru tiek samazināts pamatkapitāls, jādalās ar 1 daļas nominālvērtību. Līdz ar to pamatkapitāla daļu dzēšana praksē var būt neelastīgāks pamatkapitāla dzēšanas veids.

Ja sabiedrības pamatkapitāls ir 10 000 EUR un tas sastāv no 4 daļām ar 1 daļas nominālvērtību 2 500 EUR, tad mazākā summa, par kādu varēs samazināt pamatkapitālu, būs 2 500 EUR. Šāds pamatkapitāla samazināšanas veids nav iespējams, ja kādam dalībniekam ir tikai 1 pamatkapitāla daļa, jo pamatkapitāla samazināšanas rezultātā šis dalībnieks zaudēs dalību sabiedrībā.

Samazinot pamatkapitāla daļas nominālvērtību, jāņem vērā, ka SIA pamatkapitāla daļas nominālvērtībai jābūt izteiktai veselos eiro, bet AS tai jādalās ar 10 centiem. Šāds pamatkapitāla samazināšanas veids ir ērts tām sabiedrībām, kurās ir daudz dalībnieku vai kuru pamatkapitāla daļu nominālvērtība attiecībā pret kopējo pamatkapitālu ir liela.

AS pastāv arī trešais pamatkapitāla samazināšanas veids – AS iegūstot un dzēšot savas akcijas. AS drīkst iegūt savas akcijas tikai [KL 240. pantā](#) noteiktajos gadījumos (piemēram, mantošanas ceļā). Pamatkapitāla samazināšanas gadījumā, ja AS ir savas akcijas, tās tiek dzēstas pirmās.

Jebkurā gadījumā jāpievērš uzmanība tam, lai pamatkapitāla samazināšanas rezultātā sabiedrības pamatkapitāls nekļūtu mazāks par KL noteikto minimumu 2 800 EUR (SIA) vai 35 000 EUR (AS). Atsevišķos gadījumos jāņem vērā speciālais regulējums (piemēram, Kredītiestāžu likums) par pamatkapitāla prasībām. Pamatkapitāla samazināšana jāvērtē kopsakarā ar pašu kapitāla prasībām. Dalībniekiem nedrīkst veikt jebkādas izmaksas, ja sabiedrības pašu kapitāls ir mazāks vai izmaksu rezultātā būs mazāks par tās pamatkapitālu.

Pamatkapitāla samazināšanas kārtība

Trešo personu un kreditoru aizsardzības nolūkos pamatkapitāla samazināšanas kārtību jau imperatīvi nosaka KL.

Pēc lēmuma pieņemšanas sabiedrības valdei nekavējoties jāiesniedz UR paziņojums par pamatkapitāla samazināšanu kopā ar dalībnieku sapulces protokolu vai tā izrakstu, kas ietver lēmumu par pamatkapitāla samazināšanu, un pamatkapitāla samazināšanas noteikumus. Jāpiemin, ka pēc šīs darbības veikšanas pamatkapitāls vēl nav uzskatāms par samazinātu.

5 dienu laikā valdei jānosūta rakstveida paziņojums visiem zināmajiem sabiedrības kreditoriem par pamatkapitāla samazināšanu un par jauno pamatkapitāla lielumu. Papildus tam valdei jāpublicē lēmums par pamatkapitāla samazināšanu oficiālajā izdevumā “Latvijas Vēstnesis”, norādot termiņu, kurā kreditori var pieteikties sava prasījuma nodrošināšanai (termiņam jābūt ne īsākam par 1 mēnesi).

Kreditoru prasījumu nodrošināšana

Pieņemot, ka sabiedrības pamatkapitālam jābūt nosegtam ar reālu mantu, pamatkapitāla lielums formāli norāda uz sabiedrības spējām norēķināties ar tās saistībām (patieso finansiālo situāciju norāda sabiedrības finanšu pārskati). Līdz ar to sabiedrības kreditori ir ieinteresēti, lai pamatkapitāla samazināšanas rezultātā to prasījumi netiktu ietekmēti.

Sabiedrība var sniegt nodrošinājumu kreditoram, piemēram, atverot bankā depozītu, nodibinot ķīlas (hipotēkas) tiesības vai arī piesaistot trešo personu kā galvotāju. Kreditori, kuru prasījumi jau ir nodrošināti, pamatkapitāla samazināšanas gadījumā var saņemt nodrošinājumu tikai uz to prasījuma daļu, kas nav nodrošināta (prasījumus nevar nodrošināt dubultā).

Ja nebūs ievērota noteiktā kārtība kreditoru prasījumu nodrošināšanai un kādam kreditoram būs radušies zaudējumi, strīds būs jārisina vispārējās jurisdikcijas tiesā. Ņemot vērā, ka valdei pieteikumā UR ir jāapliecina, ka kreditoru prasījumi ir nodrošināti, šādos gadījumos sabiedrībai būs pamatots iemesls celt regresa prasību tiesā pret valdes locekli, lai atgūtu no valdes locekļa sabiedrībai piedzītos zaudējumus.

Otrais posms

Pieteikuma iesniegšana UR

Pēc tam, kad beidzies termiņš kreditoru prasījumu pieteikšanai un prasījumi, ja tādi ir bijuši, ir nodrošināti, jāiesniedz pieteikums UR par pamatkapitāla samazināšanu kopā ar statūtu grozījumiem, statūtiem pēc grozījumiem (jaunā redakcijā) un jauno dalībnieku reģistra nodalījumu (AS atjauninātais akcionāru reģistrs pieteikumam nav jāpievieno). Statūti pēc grozījumiem (jaunā redakcijā) un jaunais dalībnieku reģistra nodalījums jāparaksta zvērināta notāra vai UR amatpersonas klātbūtnē vai arī jāparaksta ar drošu elektronisko parakstu. Pieteikums UR jāiesniedz ne vēlāk kā 6 mēnešu laikā kopš dienas, kad pieņemts lēmums par pamatkapitāla samazināšanu. Līdz ar to kreditoru prasījumu nodrošināšanas maksimālajam termiņam jābūt tādā, lai, prasījumus nodrošinot, sabiedrība iekļautos 6 mēnešu termiņā.

Ierakstam komercreģistrā ir tiesiskas sekas radošs raksturs – pamatkapitāls uzskatāms par samazinātu ar ieraksta veikšanas komercreģistrā brīdi, nevis ar brīdi, kad ir pieņemts lēmums par pamatkapitāla samazināšanu.

Grāmatvedība un naudas izmaksa dalībniekam

Tikai ar ieraksta komercreģistrā izdarīšanas brīdi var veikt izmaiņas sabiedrības grāmatvedības dokumentos un izlietot iegūtos naudas līdzekļus saskaņā ar pamatkapitāla samazināšanas

noteikumiem. Grozījumi sabiedrības statūtos arī stāsies spēkā ar ieraksta komercreģistrā brīdi (UR galvenā valsts notāra 11.05.2009. lēmums Nr. 1-5/90).

Praktiski vienīgais, kur sabiedrības dalībniekiem ir izvēles brīvība, ir jautājums par iegūto naudas līdzekļu izmantošanu. Ja pamatkapitāla samazināšanas rezultātā iegūtie līdzekļi netiks izmaksāti dalībniekiem, pamatkapitāla samazināšanas noteikumos būtu vērts konkrēti norādīt, ka dalībniekiem nebūs tiesību saņemt šos līdzekļus. Taču, ja iegūtie līdzekļi tiks izmaksāti dalībniekiem, būtu vēlams norādīt to izmaksāšanas kārtību (piemēram, termiņu, līdz kuram naudas līdzekļi jāizmaksā).

Jāpiemin, ka pamatkapitāla samazināšanas rezultātā ir izmaksājama tikai nauda, visus pārējos sabiedrības aktīvus (piemēram, nekustamos īpašumus, ražošanas iekārtas, transporta līdzekļus, saražoto produkciju u.tml.) pamatkapitāla samazināšanas rezultātā dalībnieks nedrīkst "izņemt". Šāds aizliegums izriet no KL [182. panta](#) būtības. Pārējo aktīvu "izņemšana" ir pieļaujama tikai likvidācijas gadījumā kā likvidācijas kvota, ja tas ir noteikts sabiedrības statūtos un lēmumā par sabiedrības darbības izbeigšanu un mantas pārdošana nav nepieciešama kredītoru prasību apmierināšanai.